

МУЗЕЙ І СУСПІЛЬСТВО

© *Wojciech ŁUKASZUN*

**“ŻOŁNIERSKA DOLA. ŻYCIE CODZIENNE ŻOŁNIERZY
W CZASIE II WOJNY ŚWIATOWEJ”
SPRAWOZDANIE Z OTWARCIA WYSTAWY
W MUZEUM ZAMKOWYM W MALBORKU 29.05.2014 R.**

W dniu 29 maja 2014 roku w Muzeum Zamkowym w Malborku odbyło się uroczyste otwarcie wystawy czasowej “Żołnierska dola. Życie codzienne żołnierzy w czasie II wojny światowej” przygotowanej przez Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku. Wernisaż miał szczególne znaczenie z uwagi na fakt, że po raz pierwszy publicznie zaprezentowane zostały eksponaty gromadzone przez powstające w Gdańsku od 2008 r. Muzeum II wojny Światowej (do tej pory organizowało ono wyłącznie wystawy fotograficzne).

Otwarcia dokonał zastępca dyrektora Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku dr Janusz Marszałec oraz zastępca dyrektora Muzeum Zamkowego w Malborku dr hab. Janusz Hochleitner, w obecności licznych zaproszonych gości i mieszkańców Malborka i Gdańska. Uroczystość była wydarzeniem towarzyszącym odbywającej się tego samego dnia w Muzeum Zamkowym konferencji naukowej poświęconej sytuacji na Żuławach Wiślanych w przełomowym dla regionu 1945 roku. Wtedy to Ziemia ta stała się teatrem zaciętych walk między wojskami niemieckimi a Armią Czerwoną. W dodatku działania wojenne zostały poprzedzone ucieczką ludności cywilnej na zachód. Rok 1945 to czas instalacji na tym terenie polskiej administracji i scalania ich z resztą kraju (do tej pory Żuławy były częścią III Rzeszy Niemieckiej).

Autorami wystawy “Żołnierska dola...” są Marcin Westphal i Wojciech Łukaszun, pracownicy Działu Wystawienniczego Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, którzy stworzyli koncepcję ekspozycji oraz dokonali wyboru odpowiednich eksponatów i zdjęć ze zbiorów Muzeum. Graficzna i przestrzenna realizacja projektu wystawy została wykonana przez gdańską firmę Littera.

Główną ideą wystawy było przedstawienie zwiedzającym życia codziennego żołnierzy walczących podczas II wojny światowej. W czasie tego konfliktu zbrojnego po obu stronach konfliktu walczyły miliony żołnierzy. Wielu z nich zginęło, odniosło rany lub trafiło do niewoli. Nieliczni od pierwszego do ostatniego dnia wojny uczestniczyli w działaniach zbrojnych, a ich życie różniło się diametralnie od rzeczywistości w jakiej żyli przed wojną.

Prezentowana wystawa poświęcona jest jednak nie tylko walce a przede wszystkim żołnierskiej codzienności. Dokumentuje doświadczenia żołnierzy kilku wybranych armii: zarówno tych, którzy bronili swych krajów, jaki i tych, którzy byli najeźdźcami, gotowymi unicestwić całe narody, albo zniewolić je w imię totalitarnych ideologii. Mimo że służyli oni na różnych kontynentach, pod różnymi sztandarami, często w imię odmiennych racji i wartości, ich życie codzienne było zwykle do siebie podobne. Nie zacierając dzielących ich różnic i nie zapominając, kto był ofiarą a kto zbrodniarzem wojennym, autorzy wystawy pragnęli ukazać kontrowersyjne elementy żołnierskiej codzienności, takie jak kradzieże i zbrodnie dokonywane przez Wehrmacht, Armię Czerwoną i Cesarską Armię Japonii na jeńcach oraz ludności cywilnej.

Mimo, że żołnierze pochodzili z różnych krajów i kręgów kulturowych, łączyły ich podobne potrzeby i pragnienia, a ich życie codzienne nie było wypełnione jedynie walką. Większość czasu zajmowały bowiem przemarsze, przejazdy koleją lub pojazdami, poszukiwanie żywności, postoje, służba wartownicza, ćwiczenia czy budowanie okopów i ziemianek. Do obowiązków żołnierzy należało także naprawianie i konserwowanie umundurowania, wyposażenia i broni oraz dbanie o pojazdy i konie. Żołnierze mieli także dużo wolnego czasu, który spędzali odpoczywając, pisząc listy do rodzin, robiąc zdjęcia, zbierając pamiątki, grając na instrumentach muzycznych lub grając w gry towarzyskie.

Pracownicy Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, chcąc przybliżyć osobom zwiedzającym wystawę realia frontowej rzeczywistości wybrali 314 eksponatów oraz ponad 60 wcześniej nie publikowanych zdjęć, które posłużyły do stworzenia 8 sylwetek żołnierzy. Warte zaznaczenia jest to, że wszystkie eksponaty i zdjęcia zaprezentowane na wystawie pochodzą ze zbiorów Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku. Każda z sylwetek żołnierzy została umieszczona w konkretnym czasie i przestrzeni wojennej, otrzymała umundurowanie, wyposażenie, broń zgodną z realiami epoki i aktualną sytuacją danego żołnierza oraz przedmioty prywatne, które tacy żołnierze mogliby posiadać, umieszczone w dodatkowych gablotach. Zamierzeniem autorów wystawy było pokazanie żołnierzy w codziennych sytuacjach, w trakcie przemarszów, postojów, szykowania obozowiska, tuż przed, lub zaraz po zakończonej walce.

Istotną rolę pełnił też fakt skupienia się na żołnierzach biorących udział w początkowej fazie wojny oraz takich, którzy walczyli w 1945 roku i byli doświadczonymi weteranami walk. Poprzez pokazanie zmieniającego się wyglądu poszczególnych sylwetek, zwiedzający mogli zwrócić uwagę na fakt, że w czasie trwania konfliktu zbrojnego następowało stopniowe odejście od przedwojennych regulaminów, zasad i wymagań, a większą rolę odgrywała realna potrzeba lub wygoda samego żołnierza.

Na wystawie zostały zaprezentowane sylwetki ułana z 1. Pułku Ułanów Krechowickich Wojska Polskiego walczącego w październiku 1939 roku w bitwie pod Kockiem z Wehrmachtem, niemieckiego żołnierza ze 102. Pułku Piechoty biorącego udział w walkach o Warszawę we wrześniu 1939 roku, żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie z 5. Wileńskiej Brygady Piechoty i 10. Brygady Kawalerii Pancerniej 1 Dywizji Pancerniej gen. Stanisława Maczka (będącej częścią Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie), żołnierza amerykańskiej piechoty morskiej i Cesarskiej Armii Japonii biorących udział w walkach na

Pacyfiku, żołnierza Armii Czerwonej oraz szeregowego Wehrmachtu biorących udział w walkach wiosną 1945 roku).

Wśród zaprezentowanych na wystawie eksponatów szczególne zainteresowanie zwiedzających wzbudzała sylwetka japońskiego podoficera uzbrojonego w miecz Shin guntō, pamiątki i przedmioty osobiste związane z losami polskich żołnierzy z Sił Zbrojnych na Zachodzie, umundurowanie żołnierza radzieckiego, uzbrojenie znajdujące się na wyposażeniu żołnierzy, maskujące umundurowanie amerykańskiego żołnierza piechoty morskiej, płaszcz kawaleryjski polskiego ułana, kombinezon czołgowy kaprała z 10 Brygady Kawalerii Pancерnej, przykłady sztuki okopowej takie jak kieliszki zrobione z łusek, ręcznie wykonane kubki, łyżki, papierońnice a także pamiątkowe medaliki i chusty oraz zdjęcia zaprezentowane na panelach informacyjnych.

Zainteresowanie wystawą, zaprezentowanymi na niej sylwetkami żołnierskimi wraz z wyposażeniem, bronią i przedmiotami osobistymi jednoznacznie ukazuje, że codzienne życie ludzi walczących na frontach II wojny światowej nie jest do końca znane i opiera się wyłącznie na poglądzie, że ich czas zajmowała wyłącznie walka. Dlatego celem wystawy jest pokazanie, jak wyglądała codzienność zwykłych żołnierzy, jakimi posługiwali się przedmiotami i co robili w wolnym czasie.

W podobny sposób sylwetki żołnierzy zostaną pokazane na Wystawie Stałej w siedzibie Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku. Także tam sposób ich przedstawienia będzie nawiązywać do idei skupienia się nie tylko na walce, ale przede wszystkim na żołnierskiej codzienności

Wystawa "Żołnierska dola. Życie codzienne żołnierzy w czasie II wojny światowej" będzie prezentowana w Muzeum Zamkowym w Malborku do 12 września 2014 roku.

Fotorelacja z wernisazu wystawy:

© Войцех ЛУКАШУН

**«ВОЯЦЬКА ДОЛЯ. ЩОДЕННЕ ЖИТТЯ ВОЇНІВ
У РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ»
ЗВІТ ПРО ВІДКРИТТЯ 29 ТРАВНЯ 2014 р. ВИСТАВКИ
В ЗАМКОВОМУ МУЗЕЇ В МАЛЬБРОКУ**

29 травня 2014 р. в Замковому музеї в Мальброкку відбулося урочисте відкриття тимчасової виставки «Вояцька доля. Щоденне життя воїнів у роки Другої світової війни», підготовленої Музеєм Другої світової війни в Гданську. Ця виставка – особлива з огляду на те, що це була перша спроба публічно презентувати експонати, зібрані Музеєм Другої світової війни в Гданську впродовж 2008 – 2014 рр. (до цього часу він організовував лише фотовиставки).

Її відкрив заступник директора Музею Другої світової війни в Гданську доктор Януш Маршалец разом із заступником директора Замкового музею в Мальборку габілітованим доктором Янушем Гохляйтнером у присутності численних гостей і відвідувачів, мешканців Мальборка і Гданська. Урочистий захід проходив у Замковому музеї в рамках наукової конференції, присвяченої ситуації в Жулавах Віслянських у переломний для регіону 1945 р. Саме тоді ці землі стали театром запеклих боїв між німецькими військами й Червоною армією. Напередодні військових дій відбулася велика мобілізація цивільного населення на захід. 1945 рік – час включення до складу польської держави Жулави, яка на той час була частиною німецького Третього рейху, із встановленням польської адміністрації.

Авторами виставки «Вояцька доля...» є Марцін Вестпхаль і Войцех Лукашун – співробітники Виставкового відділу Музею Другої світової війни в Гданську, які створили концепцію експозиції й здійснили відбір відповідних експонатів і фотографій із музейних фондів. Графічна й просторова реалізація проекту виставки була виконана гданською фірмою «Літтера».

Головна ідея виставки – демонстрація щоденного життя вояків у роки Другої світової війни. Багато з воїнів загинули, а ті, що залишилися живими, були поранені, або потрапили в полон. Не багатьом із них пощастило пройти війну від початку й до кінця, опинившись у обставинах, які кардинально відрізнялися від мирного життя.

Презентована виставка, присвячена не тільки боротьбі, а насамперед солдатським будням. Вона в документах представляє досвід вояків декількох армій: одночасно воїнів-захисників і ворогів-загарбників, а також різні ідеології. Незважаючи на те, що вони воювали на різних континентах, за неоднаковими стандартами, часто в ім'я протилежних ідеалів та цінностей, їхнє щоденне життя було, як правило, подібне. Показуючи різницю, яка між ними існувала, вирізняючи жертву й військового злочинця, автори виставки прагнули продемонструвати контроверсійні елементи військової повсякденності – крадіжки й злочини, які здійснювали вояки Вермахту, Червоної для них були життєві потреби та прагнення, а їхнє щоденне життя не було армії й Імператорської армії Японії проти військовополонених і цивільних громадян.

Незважаючи на те, що вояки походили з різних держав, виховані на різних культурах, спільними наповнене тільки боротьбою. Більшість часу займала муштра, переїзди залізницею або возами, пошук поживи, привали, варта, фізичні вправи або спорудження окопів та землянок. До обов'язків вояків також належали: ремонт обмундирування, консервація устаткування й зброї, а також піклування про транспорт і коней. Також бійці мали вільний час для відпочинку, написання листів до рідних, виготовлення фотографій, гри на музичних інструментах та для ігор в команді.

Співробітники Музею Другої світової війни в Гданську, маючи за мету наблизити відвідувачів виставки до фронтових реалій, відібрали 314 експонатів та понад 60 раніше не опублікованих фотографій, які використали для створення 8 солдатських манекенів. Варто відзначити, що всі експонати і фотографії, презентовані на виставці, зберігаються в Музеї Другої світової війни в Гданську. Кожен із цих манекенів представляв конкретний час війни, демонстрував обмундирування, устаткування, зброю відповідно до етапу війни та конкретної ситуації, а також власні предмети, що зазвичай мали солдати (експонати розміщені в додаткових вітринах). Автори виставки хотіли продемонструвати будні вояків, маршкідки та привали, шиккування обозів, а також моменти напередодні або відразу після закінчення бою.

Вагому роль відіграв і той факт, що автори виставки сформували образи як вояків недосвідчених, які брали участь у початковій фазі боротьби, так і ветеранів, які пройшли всю війну. Через демонстрацію змін у зовнішньому вигляді військових, відвідувачі могли пересвідчитися, як змінюються потреби людей залежно від ситуації – мирної чи військової.

Виставкові манекени представляли бійців різних країн та родів військ: воїна 1-го полку Уланів Креховецьких Війська польського, який брав участь у боях з Вермахтом під Коцкем у жовтні 1939 р.; німецького бійця 102-го полку піхоти, який брав участь у битві за Варшаву у вересні 1939 р.; солдата 5-ї Віленської бригади піхоти 10-ї бригади броньованої кавалерії 1-ї Танкової дивізії генерала Станіслава Мачка, яка була частиною Польських збройних сил на Заході; воїнів американської морської піхоти й Імператорської армії Японії, які боролися на просторах Тихого океану та рядових бійців Червоної армії й Вермахту, які брали участь у боях весною 1945 р.

Серед презентованих на виставці експонатів особливе зацікавлення у відвідувачів викликали постаті японського підстаршини, озброєного мечем Шін гунто, особисті речі вояків Польських збройних сил на Заході; обмундирування радянського солдата; особисте озброєння бійців; маскхалат американського морського піхотинця; кавалерійський плащ польського улана; танкістський комбінезон капрала 10-ї бригади танкової кавалерії; предмети солдатського мистецтва – чарки, зроблені з гільз, бокали ручної роботи, ложки, портсигари, та пам'ятні медальйони й хусточки, а також фотографії, продемонстровані на інформаційних стендах.

Зацікавлення виставкою й презентованими на ній манекенами солдатів, зброї та особистих речей бійців, вказує на те, що глядачам мало відоме щоденне життя

воїнів, які боролися на фронтах Другої світової війни. Існує певний стереотип, що солдати весь час воювали. Тому автори поставили за мету показати щоденне життя пересічних вояків, їхнє дозвілля.

Виставка «Вояцька доля. Щоденне життя воїнів у роки Другої світової війни» буде демонструватися в Замковому Музеї в Мальборку до 12 вересня 2014 року.

Надалі планується показ уже постійної виставки «Вояцька доля...» на базі Музею Другої світової війни в Гданську.

© **Wojciech LUKASHUN**

**"BILLETING OF SOLDIERS FATE. THE DAILY LIFE
OF SOLDIERS DURING THE WORLD WAR II"
REPORT ABOUT THE OPENING OF EXHIBITION AT THE CASTLE
MUSEUM IN MALBROK ON MAY 29, 2014**

May 29, 2014 at the Castle Museum in Malbork was the grand opening of the temporary exhibition "Billeting of soldiers fate. The daily life of soldiers during the World War II", prepared by the Museum of World War II in Gdańsk. This exhibition is special, given the fact, that this was the first attempt to present publicly exhibits, collected by the Museum of World War II in Gdańsk during 2008 – 2014 (to this time he organized only photo-exhibitions).

It was opened by Deputy Director of the Museum of World War II in Gdańsk Dr. Janusz Marshalyets with the deputy director of the Castle Museum in Malbork Dr. habilitation Janusz Hohlyaytner in the presence of many guests and visitors, residents of Malbork and Gdansk. A solemn event held in the Castle Museum as part of a scientific conference devoted to the situation in Zhulavah Vislyanskyh in critical time for a region in 1945. Exactly then these earth became the theatre of bitter fights between the German troops and Red Army. Large mobilization of citizen took place westward on the eve of military operations. 1945 year is the time of inclusion to the Polish state Zhulavy, which was part of the German Third Reich at that time, with the establishment of the Polish administration.

The authors of the exhibition "Billeting of soldiers fate. The daily life of soldiers during the World War II" is Marcin Vestphal and Wojciech Lukashun are members of the Exhibition Department of the Museum of World War II in Gdańsk. They created the concept of the exhibition and made a selection of relevant artifacts and photographs from museum collections. Graphic and spatial realization project of exhibition was made by Gdansk "Littera".

A main idea of exhibition is demonstration of daily life of warriors in the years of World War II. Many of the soldiers were killed and those who survived were wounded or captured. Not many from them was lucky to pass war from start to finish, finding themselves in circumstances that are fundamentally different from their civilian life.

The presented exhibition dedicated to not only for the fight, and first of all about soldier's week-days. It documents the experience of soldiers several armies at once warriors defense enemy invaders, and different ideologies. Although they fought on different continents, with

unequal standards, often in the name of opposing ideals and values, their daily lives were usually similar. Showing a difference, that existed between them, the authors of exhibition sought to demonstrate the contradictory elements of military daily occurrence – thefts and crimes, that carried out warriors of Wehrmacht, Red army and Emperor's army of Japan against the prisoners of war and civil citizens.

Despite the fact that the soldiers were from different countries, brought up in different cultures, they had common everyday needs and aspirations, and their daily life was not only filled with fight. Most of the time occupied drill, moving railway wagons, search for food, camp, guard, exercise or construction of trenches and dug-outs. The duties of the soldiers also included: repair of uniforms, conservation of equipment and weapons, and care of the transport and horses. Also, the men had free time to relax, write letters to relatives, production photos, playing musical instruments and games in the team.

The staff of the Museum of World War II in Gdańsk, with aim to approach the visitors of exhibition to front realities, selected 314 exhibits and more than 60 previously unpublished photographs, that were used to create aim to approach the visitors of exhibition to front realities. It costs to mark that all the exhibits and photographs presented in the exhibition are stored in the Museum of World War II in Gdańsk. Each of these models representing a particular time of war, demonstrated the uniforms, equipment, weapons according to the stage of the war and the particular situation and their own subjects which usually soldiers had. The authors of the exhibition wanted to demonstrate everyday life of soldiers, halts, the formation of the trench, and the moments before or immediately after the battle.

Significant role played the fact, that by the authors of the exhibition were formed images as unexperienced soldiers who participated in the initial phase of the struggle, and veterans, who have been through the war. From demonstration of changes in the appearance of the soldiery, visitors could make sure, as necessities of people change depending on a situation – peaceful or military.

Exhibition's models presented the fighters from different countries and armed forces: soldier of the 1st Regiment Ulhanov Krehovetskyh of Polish Army, that participated in the battles with the Wehrmacht under Kotsk in October 1939; German fighter 102 Infantry Regiment, which participated in the Battle of Warsaw in 1939; soldier of the 5th Infantry Brigade Vilna 10th armored cavalry brigade of the 1st Armored Division of General Stanislaw Machko that was part of the Polish Armed Forces in the West; American soldiers and Marines Imperial Japanese Army, which fought in the expanses of the Pacific Ocean and the ordinary soldiers of the Red Army and the Wehrmacht, who took part in the fighting in the spring of 1945.

Among the exhibits presented at the exhibition of particular interest to visitors were Japanese sergeant-major, who armed with a sword Shin Gunta, personal belongings of soldiers of the Polish Armed Forces in the West; Soviet soldier's uniforms; personal weapons of fighters; soldier's camouflage cloak of the USA Marines; cloak of the polish ulhan; tankman's jumpsuit of Corporal 10th Tank Cavalry Brigade; soldier art objects – glasses, made of shells, handmade glasses, spoons, cigarette cases, and commemorative medallions and tissues, as well as pictures shown on the notice boards.

Interest in the exhibition and presented models of soldiers, weapons and personal things of fighters, indicating that the audience had not known the daily lives of soldiers, that fought on the fronts of World War II. Therefore authors put an aim to show daily life of ordinary warriors, their leisure.

Exhibition "Billeting of soldiers fate. The daily life of soldiers during the World War II" will be demonstrated at the Castle Museum in Malbork to September, 12, 2014.

In future It is planned already showing permanent exhibition "Billeting of soldiers fate..." at the Museum of World War II in Gdańsk.